

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PRIIT PIKAMÄE
esitatud 29. juulil 2019¹

Kohtuasi C-460/18 P

HK
versus

Nõukogu ja Euroopa Komisjon

Apellatsioonkaebus – Avalik teenistus – Pensionid – Toitjakaotuspension – Personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 – Saamise tingimused – Mõiste „elusolev abikaasa“ – Abielu kestuse tingimus – Kooselu – Faktiline liit – Võrdne kohtlemine – Proportsionaalsus – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 20 ja 52

1. Apellatsioonkaebusega palub apellant tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 3. mai 2018. aasta otsuse HK vs. komisjon (T-574/16, ei avaldata, edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus“, EU:T:2018:252), millega jäeti rahuldamata tema tühistamishagi, mis põhines väitel, et Euroopa Liidu ametnike personalieeskirjade (edaspidi „personalieeskirjad“) VIII lisa artikkel 17 ja komisjoni otsus, millega talle keelduti maksmast selle sätte alusel toitjakaotuspensioni seetõttu, et tema abielu surnud ametnikuga kestis alla aasta, ning asjaolu, et arvesse ei võetud eelnevat vabaabielu aega, on õigusvastased.
2. Peale Üldkohtu otsuse põhjendamise klassikalise probleemi annab käesolev kohtuasi Euroopa Kohtule võimaluse võtta esimest korda seisukoht küsimuses, kas personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklis 20 sätestatud võrdse kohtlemise üldpõhimõttega, võttes arvesse ühelt poolt vabaabielus olevate paaride ja teiselt poolt niisuguste abielupaaride olukorda, kes ametnikust abikaasa surma hetkel on olnud abielus alla aasta, ja nende olukorda, kes saavutaksid nõutava kestuse, kui arvesse võetaks varasemat ühise elu aega.
3. See küsimus, millel on kahtlemata ühiskondlik mõõde, on ilmselgelt väga oluline kõikidele Euroopa avalikus teenistuses töötajatele.

I. Õiguslik raamistik

4. Personalieeskirjad on lisatud määrusele nr 31 (EMÜ), 11 (Euratom), millega kehtestatakse Euroopa Majandusühenduse ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ametnike personalieeskirjad ja muude teenistujate teenistustingimused². Seda määrust on korduvalt muudetud, sealhulgas 2004. aastal nõukogu 22. märtsi 2004. aasta määrusega (EÜ, Euratom) nr 723/2004, millega muudetakse Euroopa ühenduste ametnike personalieeskirju ja Euroopa ühenduste muude teenistujate teenistustingimusi³.

¹ Algkeel: prantsuse.

² EÜT 1962, 45, lk 1385.

³ ELT 2004, L 124, lk 1; ELT eriväljaanne 01/02, lk 130.

5. Personaleeskirjade artikkel 1d näeb käesoleva kohtuvaidluse suhtes kohaldatavas redaktsioonis ette:

„1. Käesolevate personaleeskirjade kohaldamisel on keelatud igasugune diskrimineerimine soo, rassi, nahavärvi, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste eripärade, keeleoskuse, usu või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varanduse, sünni, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse põhjal.

Käesolevates personaleeskirjades käsitatakse vabaabielusid abieludena tingimusel, et kõik VII lisa artikli 1 lõike 2 punktis c loetletud tingimused on täidetud.

[...]

5. Kui käesolevate personaleeskirjadega hõlmatud isikud, kes leiavad, et neid on õigusvastaselt koheldud, kuna eespool sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtet ei ole nende suhtes kohaldatud, tuvastavad fakte, millest võib järeldada, et on toimunud otsene või kaudne diskrimineerimine, on institutsiooni kohustuseks tõendada, et võrdse kohtlemise põhimõtet ei ole rikutud. Käesolevat sätet ei kohaldata distsiplinaarmenetluse korral.

6. Kõiki mittediskrimineerimise põhimõtte ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamise piiranguid peab objektiivselt ja otstarbekalt põhjendama ja need peavad vastama personalipoliitika üldise huvi kohastele seaduslikele eesmärkidele. Sellised eesmärgid võivad eelkõige põhjendada kohustusliku pensioniea ja vanaduspensionist saamiseks vajaliku miinimumea sätestamist.“

6. Personaleeskirjade artikli 79 esimeses lõigus on ette nähtud:

„Ametniku või endise ametniku elusoleval abikaasal on VIII lisa 4. peatükis ettenähtud korras õigus toitjakaotuspensionile, mis on 60% sellest vanaduspensionist või invaliidsustoetusest, mida maksti lahkunule või mida oleks teenistuse pikkusest või east olenemata lahkunule makstud, kui tal oleks surma ajal sellele õigus olnud.“

7. Personaleeskirjade VII lisa artikli 1 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Majapidamistoetuse põhiosa on 170,52 eurot, millele lisandub 2% ametniku põhipalgast.

2. Majapidamistoetust antakse järgmistele isikutele:

- a) abielus ametnik;
- b) ametnik, kes on lesk, lahutatud, seaduslikult lahus elav või vallaline ja kellel on üks või mitu artikli 2 lõigetes 2 ja 3 nimetatud ülalpeetavat last,
- c) ametnik, kes on püsivas vabaabielus, tingimusel et:
 - i) paar esitab õigusdokumendi, mida tunnustab liikmesriik või liikmesriigi mis tahes pädev asutus, teadvustades nende staatust vabaabielupartneritena,
 - ii) kumbki partner ei ole abielus või muus vabaabielus,
 - iii) partnerid ei ole järgmistes sugulussuhetes: vanem, laps, vanavanem, lapselaps, vend, õde, tädi, onu, venna- või õelaps, väimees, minia,
 - iv) paar ei saa sõlmida seaduslikku abielu liikmesriigis; käesoleva punkti kohaldamisel leitakse paaril olevat võimalus seaduslikult abielluda üksnes sel juhul, kui osapooled täidavad kõiki liikmesriigi õigusaktides sätestatud tingimusi, mis võimaldavad sellisel paaril abielluda,

d) asjakohaste tõendite alusel direktori tehtud põhjendatud erietsusega teenistujal, kes ei vasta punktides a, b ja c sätestatud tingimustele, kuid täidab siiski tegelikult perekondlikke kohustusi.“

8. Personalieeskirjade VIII lisa artiklis 17 on elusolevale abikaasale makstava toitjakaotuspensionini kohta sätestatud:

„Kui ametnik sureb, olles ühes personalieeskirjade artiklis 35 sätestatud halduslikest seisunditest, on tema elusoleval abikaasal, kui ta on ametniku surma hetkeks olnud temaga abielus vähemalt ühe aasta ja kui [personaleeskirjade VIII lisa] artikli 1 lõike 1 ning artikli 22 sätetest ei tulene teisiti, õigus toitjakaotuspensionile, mis moodustab 60% sellest vanaduspensionist, mida oleks ametnikule makstud olenemata tema teenistusstaažist või east, kui tal [oleks] oma surma hetkel sellele õigus olnud.

Abielu kestust ei arvestata, kui ametnikul on sellest või varasemast abielust üks või mitu last ja kui elusolev abikaasa peab neid ülal või on neid ülal pidanud, või kui ametniku surm tulenes kas töökohustuste täitmisel saadud füüsilistest vigastusest või haigusest või õnnetusjuhtumist.“

II. Vaidluse taust

9. Apellant HK ja proua N alustasid oma ühist elu 1994. aastal Liège'is (Belgia).

10. Proua N oli Euroopa Komisjoni ametnik, kes alates 16. maist 2005 määrati tööle Teadusuuringute Ühiskeskusesse (JRC) Sevilleas (Hispaania).

11. Kuna apellant kannatas II tüüpi diabeedi all, ei saanud ta enam töötada ega koolitustel käia ning paari vajaduste eest hoolitses selles olukorras proua N.

12. Apellant ja proua N abiellusid Liège'is 9. mail 2014.

13. Proua N suri 11. aprillil 2015.

14. Komisjon teatas apellandile 14. aprillil 2015 suuliselt, et tal ei ole õigust toitjakaotuspensionile (edaspidi „vaidlusalune otsus“).

15. Apellant esitas 15. juunil 2015 vaidlusaluse otsuse peale kaebuse.

16. Komisjon jättis selle kaebuse 15. septembri 2015. aasta otsusega rahuldamata põhjendusel, et abielu ei kestnud piisavalt kaua, st kestis alla aasta, kusjuures eelnevat vabaabielu aega ei saa lisaks arvesse võtta, et saavutada nõutav kestus.

III. Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

17. Apellant esitas hagiavaldusega, mis saabus Euroopa Liidu Avaliku Teenistuse Kohtusse 18. veebruaril 2016, tühistamishagi, milles palus vaidlusalune otsus tühistada ja mõista välja hüvitis mittevaralise kahju eest.

18. Määruse (EL, Euratom) 2016/1192⁴ artikli 3 alusel suunati see asi edasi Üldkohtule staadiumis, milles see oli 31. augustil 2016.

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 2016. aasta määrus Euroopa Liidu ja tema teenistujate vaheliste vaidluste esimeses kohtuastmes lahendamise pädevuse Üldkohtule üleandmise kohta (ELT 2016, L 200, lk 137).

19. Mis puudutab vaidlusaluse otsuse tühistamise nõuet, siis apellant esitas väite, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on õigusvastane, põhjendades seda kahe argumendiga, millest esimese kohaselt on toitjakaotuspensioni saamise kriteerium „meelevaldne ja ebasobiv“, ning teise kohaselt on tegemist diskrimineerimisega, millega rikutakse harta artiklit 21 ja nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiivi 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel,⁵ artiklit 2.

20. Üldkohus jättis hagi täies ulatuses rahuldamata ning jättis HK kohtukulud tema enda kanda ja mõistis temalt välja komisjoni kohtukulud.

IV. Poolte nõuded ja menetlus Euroopa Kohtus

21. Apellant esitas 12. juulil 2018 Üldkohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse ja palub Euroopa Kohtul:

- tunnistada apellatsioonkaebus vastuvõetavaks ja põhjendatuks;
- tühistada vaidlustatud kohtuotsus;
- teha ise asjas otsus ja rahuldada apellandi esimeses kohtuastmes esitatud nõuded, sealhulgas nõue mõista kohtukulud välja vastustajalt; või teise võimalusena
- suunata asi tagasi Üldkohtusse otsustamiseks, mistõttu tuleb apellatsioonimenetluse kohtukulude küsimus lahendada vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artiklile 184.

22. Komisjon palub jätta apellatsioonkaebus rahuldamata ja mõista kõik kohtukulud välja apellandilt.

23. Euroopa Liidu Nõukogu, kes astus menetlusse komisjoni esimeses kohtuastmes esitatud nõuete toetuseks, taotles Euroopa Kohtu kodukorra artikli 76 lõike 3 alusel kohtuistungil korraldamist ja see taotlus rahuldati.

24. Pooled kuulati ära Euroopa Kohtus 8. mail 2019 toimunud kohtuistungil.

V. Õiguslik analüüs

25. Käesoleva analüüsi raames tundus mulle vajalik käsitleda kõigepealt apellandi kriitikat, mis puudutab põhjendamiskohustuse järgimist Üldkohtu poolt – see kriitika näib mulle põhjendatud ja seetõttu teen Euroopa Kohtule ettepaneku vaidlustatud kohtuotsus sel põhjusel tühistada. Lähtudes sellest arusaamast ja võttes arvesse, et asja arutamise tingimused on täidetud, hindan seejärel apellandi poolt Üldkohtule esitatud hagi vastuvõetavust ja põhjendatust, ning selle analüüsi tulemusena teen ettepaneku tühistada komisjoni otsus, millega keeldutakse apellandile toitjakaotuspensioni maksmast.

A. Apellatsioonkaebus

26. Apellant põhjendab oma apellatsioonkaebust kahe väitega, millest esimese kohaselt on rikutud personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 esimest lõiku ning vaidlustatud kohtuotsuse põhistus on ühtaegu nii mitmeti mõistetav, ebajärjepidev kui ka vastuoluline, ning teise kohaselt on rikutud diskrimineerimiskeelu põhimõtet ja vaidlustatud kohtuotsuse põhistus ei ole piisav.

⁵ EÜT 2000, L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79.

27. Näib, et seda tehes paneb apellant oma kahte tühistamise põhjendamiseks esitatud väitesse kokku esiteks kriitika, mis puudutab Üldkohtu põhjendamiskohustust, ja teiseks kriitika, mis puudutab vaidlustatud kohtuotsuse põhistuse põhjendatust – tegemist on eraldi küsimustega, mida tuleb analüüsida eraldi.

28. Põhjendamiskohustuse kohta tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab kohtuotsuse põhjendustest selgelt ja üheselt mõistetavalt ilmnema Üldkohtu arutluskäik, et huvitatud isik mõistaks vastuvõetud otsuse põhjendusi ja Euroopa Kohus võiks teostada oma kohtulikku kontrolli.⁶

29. Küsimus, kas Üldkohtu otsuse põhistus on vastuoluline või ebapiisav, on õiguslik küsimus, mille võib apellatsioonkaebuse raames tõstatada.⁷ Lisaks kujutab Üldkohtu otsuste põhjendamise kohustuse rikkumine endast avalikul huvil põhinevat väidet, mida liidu kohus peab analüüsima omal algatusel.⁸

30. Vaidlustatud kohtuotsuse põhistust hinnates tuleb kõigepealt meenutada, mis oli vaidluse ese Üldkohtus: põhinõue tühistada vaidlusalune otsus – nõue, mis põhineb väitel, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on õigusvastane ning mida põhjendatakse kahe argumendiga, millest esimese kohaselt on toitjakaotuspensioni saamise kriteerium „meelevaldne ja ebasobiv“, ning teise kohaselt on tegemist diskrimineerimisega, millega rikutakse harta artiklit 21 ja direktiivi 2000/78 artiklit 2.

31. Need vormiliselt kaks eraldi argumenti on tegelikult üks ja sama etteheide, et on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet,⁹ mis nüüd on sätestatud harta artiklis 20, milles on nõutud, et võrreldavaid olukordi ei käsitataks erinevalt ja erinevaid olukordi ei käsitataks samamoodi, v.a juhul, kui see on objektiivselt põhjendatud.¹⁰

32. Kahe võrreldavates olukordades oleva isikute kategooria erinevat kohtlemist võib objektiivselt õigustada igasugune õiguspärane eesmärk, tingimusel et asjaomane meede on selle eesmärgi saavutamiseks sobiv ja vajalik; just sellega apellant nõus ei olegi, väites, et tingimus, et toitjakaotuspensioni saamiseks peab elusolev abikaasa ametniku surma hetkeks olema olnud abikaasa vähemalt ühe aasta, on „meelevaldne ja ebasobiv“.

33. Üldkohus piirdus aga vaidlustatud kohtuotsuses sellega, et analüüsis üksteise järel neid kahte argumenti, ilma midagi kvalifitseerimata, mis minu arvates viis põhistuseni, millest ei ilmne selgelt Üldkohtu arutluskäik.

34. Selles küsimuses väidab apellant, et vaidlustatud kohtuotsuse põhistus on „mitmeti mõistetav, ebajärjepidev ja vastuoluline“. Ta märgib eelkõige, et Üldkohus tõlgendab mõistet „abikaasa“ vaidlustatud kohtuotsuse mõnes punktis nii, et see on seotud ainult abieluga, kuid teistes punktides asetatakse mõisted „abikaasa“ ja „kooselu“ samale tasandile.

6 Vt eelkõige 11. juuni 2015. aasta kohtuotsus *EMA vs. komisjon* (C-100/14 P, ei avaldata, EU:C:2015:382, punkt 67 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 26. mai 2016. aasta kohtuotsus *Rose Vision vs. komisjon* (C-224/15 P, EU:C:2016:358, punkt 24).

7 Vt eelkõige 8. veebruari 2007. aasta kohtuotsus *Groupe Danone vs. komisjon* (C-3/06 P, EU:C:2007:88, punkt 45) ja 19. detsembri 2012. aasta kohtuotsus *Planet vs. komisjon* (C-314/11 P, EU:C:2012:823, punkt 63).

8 Vt 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus *Mindo vs. komisjon* (C-652/11 P, EU:C:2013:229, punkt 30).

9 Argumendis „meelevaldne ja ebasobiv“ on osaliselt ära toodud 15. aprilli 2010. aasta kohtuotsuse *Gualtieri vs. komisjon* (C-485/08 P, EU:C:2010:188) punkt 72, millele on viidatud hagiavalduse punktis 19 ja mis puudutab Euroopa Kohtu vastust selle väite analüüsile, mille kohaselt ei järgitud võrdse kohtlemise põhimõtet. Apellandi argumentide niisuguse analüüsiga nõustub nõukogu (menetlusse astuja seisukohtade punkt 6) ja komisjon (tema nõukogu menetlusse astuja seisukohtade kohta esitatud märkuste punkt 2).

10 Vt eelkõige 5. juuni 2008. aasta kohtuotsus *Wood* (C-164/07, EU:C:2008:321, punkt 13) ning 19. novembri 2009. aasta kohtuotsus *Sturgeon jt* (C-402/07 ja C-432/07, EU:C:2009:716, punkt 48).

35. Tuleb märkida, et hageja esimese argumendi hindamise raames tõlgendas Üldkohus mõistet „elusolev abikaasa“, tuvastades vaidlustatud kohtuotsuse punktis 23, et personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 esimene lõik on selge ja täpne ning kehtestab üheselt mõistetavalt tingimused, mis peavad olema toitjakaotuspensioni saamiseks täidetud, st tingimus, et isik oli olnud surnud ametnikuga „abielus vähemalt ühe aasta“.

36. Üldkohus samastab seega eranditult mõiste „abikaasa“ abielus olemisega, korrates seda samastamist punktides 25 ja 30¹¹ viitega selle mõiste tavatähendusele, ning punktides 27–29, võttes arvesse asjaolu, et mõiste „abielu“ on universaalne mõiste ehk kõikides liikmesriikides tunnustatud seadusliku liidu vorm, mis tekitab konkreetseid õiguslikke kohustusi, ning seda vastandina kooselule või vabaabielule.

37. Seega on vähemalt üllatav lugeda vaidlustatud kohtuotsuse punktist 32 – mis on lisaks kokkuvõttev punkt –, et kui liidu seadusandja piiras kõnealuse pensioni maksmise isikutega, kes on seaduslikus abielus, „ning registreeritud kooselupartneritega, kes ei saa sõlmida abielu“, ei tegutsenud ta meelevaldselt.

38. Sellest punktist ilmneb selgelt, et vastupidi siiani otsustatule ei ole toitjakaotuspension seega mõeldud ainult elusolevale abikaasale, mõistetuna eranditult abikaasana abielu korral, ilma et Üldkohus esitaks mingit selgitust, mis võimaldaks mõista, miks õigust pensionile laiendati nõnda teatavatel tingimustel kooselu olukorrale.

39. Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 28 märkis Üldkohus tõepoolest, kuigi ebamääraselt, et „abielu ei ole põhimõtteliselt võrreldav vabaabielu või muude faktiliste olukordadega“, kusjuures sõna „põhimõtteliselt“ kasutamine viitab sellele, et erandkorras võib see olla teisiti, kuid rohkem täpsustusi ei ole esitatud.

40. Mis puudutab hinnangut hageja teisele argumendile, et rikutud on diskrimineerimiskeelu põhimõtet, siis Üldkohus kinnitab vaidlustatud kohtuotsuse punktides 48, 51 ja 53 taas, et elusolev abikaasa on seotud eranditult abieluga, kusjuures kohaldatakse testi, mille käigus võrreldakse vabas liidus elanud surnud ametniku ja „abielus olnud“ surnud ametniku olukorda.

41. Seevastu märgib Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 47, et toitjakaotuspensioni maksmise tingimus põhineb nende sidemete õiguslikul laadil, mis ühendasid surnud ametnikku „elusoleva abikaasa või kooselupartneriga“, kuid ei selgitanud ka seal, miks ta viitab kooselule ja millise ulatusega täpselt on see mõiste, mis võib hõlmata olukorda, kus isikul on seaduslik liit ametlikult registreeritud kooselu näol, millele viidatakse vaidlustatud kohtuotsuse punktis 32, või niisuguse faktilise liidu olukorda nagu apellandi vabaabielu surnud ametnikuga enne nende abielu.

42. Komisjon väidab, et punkti 47 tõlgendamisel tuleb arvesse võtta sidesõna „või“ kasutamist, mis viitab sellele, et kumbagi nimetatud olukordadest hinnatakse eraldi, kusjuures toitjakaotuspensioni võimaldab saada ainult esimene, mille puhul on olemas abielu.

43. Selle tõlgenduse vastu kõneleb siiski vaidlustatud kohtuotsuse eespool viidatud punkt 32.

44. Neil asjaoludel näib mulle, et vaidlustatud kohtuotsuse põhistuses ei ole selgelt ja arusaadavalt ära näidatud Üldkohtu arutluskäiku küsimuses, kes on toitjakaotuspensioni saajad – minu meelest viis sellise olukorrani asjaolu, et kõnealuse pensioni maksmist käsitlevaid personalieeskirjade sätteid analüüsiti ebatäielikult.

¹¹ Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 31 märgib Üldkohus sõnaselgelt, et mõiste „abikaasa“ on „eranditult“ seotud seaduslikul abielul rajaneva suhtega selle termini traditsioonilises tähenduses.

45. Üldkohus piirdus personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 osundamisega, viitamata personalieeskirjade teistele asjassepuutuvatele sätetele ehk personalieeskirjade artiklile 79, aga – ja eeskätt – ka personalieeskirjade artikli 1d lõike 1 teisele lõigule ja personalieeskirjade VII lisa artikli 1 lõikele 2.

46. Personalieeskirjade artikli 1d lõike 1 teise lõiguga on personalieeskirjadest tulenevaid soodustusi ja õigusi, mis on abielus ametnikel, laiendatud kõikidele kooseludele, kuid viite läbi personalieeskirjade VII lisa artikli 1 lõike 2 punktile c ainult nendele, kelle abieluline partnerlus on ametlikult registreeritud ja kes ei saa abielu sõlmida.¹²

47. Personalieeskirjade VII lisa artikli 1 lõike 2 punktiga c, tõlgendatuna koostoimes personalieeskirjade VIII lisa artikliga 17, on õigust toitjakaotuspensionile seega laiendatud paaridele, kes on ametlikult registreeritud partnerlussuhtes, kuid kes ei saa teatavates liikmesriikides abielu sõlmida – silmas on peetud samasooliste paaride olukorda.

48. Seega ilmneb, et mõistet „elusolev abikaasa“ ei saa seostada üksnes abieluga.

49. Personalieeskirjade asjassepuutuvate sätete niisugust koostoimes tõlgendust selgitab ehk vaidlustatud kohtuotsuse punkti 32 sõnastus, mille kohaselt makstakse toitjakaotuspensioni ainult isikutele, kes on seaduslikus abielus, ning „registreeritud kooselupartneritele, kes ei saa abielu sõlmida“, kuid kohtuotsuses seda ei järgita.

50. Küsimus, missugustele personalieeskirjade subjektidele personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 esimest lõiku kohaldatakse, on aga tihedalt seotud küsimusega, kas olukorrad, mida kaalutakse, et teha kindlaks, kas see säte on kooskõlas võrdse kohtlemise üldpõhimõttega, on võrreldavad.

51. Käsitletaval juhul kontrollib Üldkohus, kas oma surma hetkel niisuguses püsivas ja pikaajalises vabas liidus elanud ametniku olukord, kelle partner sai osa tema tuludest, on võrreldav oma surma hetkel abielus olnud ametniku olukorraga, jättes kõrvale selliste registreeritud partnerite juhtumi, kes ei saa abielu sõlmida,¹³ mida on mainitud siiski kohtuotsuse punktis 32, samas kui apellant viitas just seaduslike ja faktiliste liitude võrreldavusele, põhjendamaks oma väidet, et rikutud on võrdse kohtlemise põhimõtet.

52. See ainus olukordade kategoriseerimine ja võrdlemine muudab raskesti mõistetavaks ka Üldkohtu arutluskäigu argumendi osas, et abielu minimaalse ühe aasta pikkuse kestuse tingimus on „meelevaldne ja ebasobiv“, sest tuleb meenutada, et apellant oli surnud ametnikuga abielus ja talle keelduti maksmast toitjakaotuspensioni seetõttu, et abielu kestis alla aasta, ning lisaks keelduti võtmast arvesse varasemat vabaabielu aega.

53. Üldkohus piirdub üksnes tõdemisega vaidlustatud kohtuotsuse punktis 35, et abielu minimaalse ühe aasta pikkuse kestuse tingimus „pettusevastase võitluse eesmärgi saavutamiseks ei ole ebasobiv“,¹⁴ mis väljendab kindlasti võrreldavate olukordade eristamise õiguspärase eesmärgi arvessevõtmist ning proportsionaalsuse kontrolli läbiviimist, kuid ei ole võimalik mõista, kuidas jõudis Üldkohus niisugusele järeldusele ainult olukordade kõrvutamise põhjal, mille tulemusena ta leidis, et need ei ole võrreldavad.

12 Personalieeskirjade VII lisa artikli 1 lõike 2 punktis c on nähtud ka ette, et partnerid ei tohi olla abielus, muus vabaabielus ega teatavates sugulussuhetes.

13 See märkus ei sõltu ükskõik missugusest võimalikust sarnasusest, mille annab võrreldavuse test pärast selle teise isikute kategooria lisamist.

14 Peale selle, et argument, et abielu minimaalse ühe aasta pikkuse kestuse tingimus on „meelevaldne ja ebasobiv“, on oma olemuslikult sõnaselge, esitas apellant – vastupidi sellele, mida märgib Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 34 – kriitilised argumendid diferentseerimise eesmärgi kohta nõukogu menetluse astuja seisukohtade kohta esitatud märkuste punktides 14–16.

54. Vaidlustatud kohtuotsuse punktide 35 ja 36 lugemine toob ka siin ilmsiks Üldkohtu mitmetimõistetava arutluskäigu, sest nendest punktidest esimeses leiab ta, et ühe aasta pikkuse kestuse tingimus sobib „pettusevastase võitluse eesmärgi saavutamiseks“, kuid teises järeldab, et topeltkriteerium ehk seaduslik abielu, mis on kestnud üle aasta, ei ole „toitjakaotuspensioni eesmärgi“ seisukohast „seega“ ei meelevaldne ega ebasobiv.

55. Seda tehes kasutab Üldkohus kahte eraldi mõistet, st õiguspärast eesmärki, mis võrreldavate olukordade eristamist õigustab, ja toitjakaotuspensioni eesmärki, millest lähtudes tuleb kontrollida, kas kõnesolevate isikute faktiline ja õiguslik olukord on võrreldav, selgitamata aga põhjuslikku seost nende kahe küsimuse vahel ja näidates seeläbi, et ajab need kaks mõistet omavahel segi.

56. Kui Euroopa Kohus peaks käesoleva analüüsiga nõustuma, tuleb asuda seisukohale, et Üldkohus on rikkunud põhjendamiskohustust, sest vaidlustatud kohtuotsuses esitatud põhjendused ei võimalda apellandil mõista Üldkohtu arutluskäiku, mis puudutab väidet, et on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet, ning millel põhineb väide, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on õigusvastane, ega seeläbi ka tema hagi rahuldamata jätmise põhjusi, ega Euroopa Kohtul teostada oma kohtulikku kontrolli selles küsimuses.

57. Lisaks märgin täielikkuse huvides, et komisjon palus oma kostja vastuses tunnistada tühistamisnõue vastuvõetamatuks, väites, et kaebus ja hagi ei ole omavahel vastavuses, sest esimeses ei ole väidet, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on õigusvastane.

58. Tuleb märkida, et sellele argumendile vaidlustatud kohtuotsuses ei vastatud ja seda isegi ei mainitud.

59. Meenutan, et apellatsioonimenetluses peab Euroopa Kohus eelkõige kontrollima, kas Üldkohus vastas õiguslikult piisavalt kõigile hageja esitatud argumentidele.¹⁵

60. Euroopa Kohus on ka leidnud, et väitega, mis puudutab Üldkohtu vastamata jätmist esimeses kohtuastmes esitatud argumentidele, tuginetakse sisuliselt põhjendamiskohustuse rikkumisele, mis on sätestatud Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artiklis 36 ja mida kohaldatakse Üldkohtu suhtes sama põhikirja artikli 53 esimese lõigu ja Üldkohtu kodukorra artikli 81 alusel,¹⁶ kusjuures tuleb meenutada, et väide, et seda kohustust on rikutud, kujutab endast avalikul huvil põhinevat väidet, mille liidu kohus peab tõstatama, nagu eespool on täpsustatud.

61. Vaidlustatud kohtuotsus on seega ilmselgelt puudulikult põhjendatud väite osas, et hagi on vastuvõetamatu.

62. Võttes arvesse neid kahte Üldkohtu põhjendamiskohustuse rikkumist ja ilma et oleks vaja analüüsida sisulisi väiteid, millega apellant oma apellatsioonkaebust põhjendab, tuleb vaidlustatud kohtuotsus minu arvates tühistada.

63. Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 61 esimese lõigu kohaselt võib Euroopa Kohus Üldkohtu otsuse tühistamise korral ise teha asja suhtes lõpliku kohtuotsuse, kui menetlusstaadium seda lubab, või suunata asja tagasi Üldkohtusse uue otsuse tegemiseks.

¹⁵ Vt selle kohta 17. detsembri 1998. aasta kohtuotsus *Baustahlgewebe vs. komisjon* (C-185/95 P, EU:C:1998:608, punkt 128), 29. aprilli 2004. aasta kohtuotsus *British Sugar vs. komisjon* (C-359/01 P, EU:C:2004:255, punkt 47) ning 28. juuni 2005. aasta kohtuotsus *Dansk Rørindustri jt vs. komisjon* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, punkt 244).

¹⁶ 20. mai 2010. aasta kohtuotsus *Gogos vs. komisjon* (C-583/08 P, EU:C:2010:287, punkt 29) ja 31. märtsi 2011. aasta kohtumäärus *EMC Development vs. komisjon* (C-367/10 P, ei avaldata, EU:C:2011:203, punkt 46).

64. Käesoleval juhul näib mulle, et menetlusstaadium lubab Euroopa Kohtul teha otsuse väite kohta, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on õigusvastane, mille apellant esitas esimeses kohtuastmes, sest esiteks tundub otsuse tegemiseks vajalike faktiliste asjaolude kirjeldus olevat täielik, piisav ja nende osas ei ole poolte vahel vaidlust ning teiseks on vaidluse asjaolusid Üldkohtus ja Euroopa Kohtus võistlevalt arutatud. Lisaks tuleb arvesse võtta apellandi huvi saavutada kiiresti lõpliku otsuse tegemine, sest tuleb meenutada, et ta esitas oma toitjakaotuspensioni taotluse 2015. aasta aprillis.

B. Üldkohtule esitatud hagi

65. Kohtuasja lahendamine peab viima selleni, et Euroopa Kohus teeb otsuse vaidluse kohta niisugusena, nagu see esitati Üldkohtule, ning seega ei ole vaja võtta seisukohta apellatsioonkaebuse väidete suhtes ega ka küsimuses, kas nendest väidetest esimene on vastuvõetamatu, nagu nõukogu kohtuistungil väitis.

66. Esimeses kohtuastmes palus apellant tühistada vaidlusaluse otsuse ja „vajalikus osas“ kaebuse rahuldamata jätmise otsuse. Selles küsimuses tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt toovad tühistamisnõuded, mis vormiliselt on esitatud kaebuse rahuldamata jätmise otsuse peale, kaasa Üldkohtu poole pöördumise otsuse suhtes, mille peale kaebus esitati, kui kaebuse rahuldamata jätmise otsusel kui niisugusel ei ole iseseisvat sisu.¹⁷ Kuna kaebuse rahuldamata jätmise otsusel ei ole käsitletaval juhul iseseisvat sisu, tuleb hagi käsitada nii, et see on esitatud vaidlusaluse otsuse peale.

1. Vastuvõetavus

67. Komisjon nõudis kostja vastuses, et tühistamisnõuded tunnistataks vastuvõetamatuks, väites, et kaebus ja hagiavaldus ei ole omavahel vastavuses, sest esimeses ei ole väidet, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on õigusvastane.

68. Selles küsimuses tuleb meenutada, et nõue, et personalieeskirjade artikli 91 lõikes 2 ette nähtud kaebuse ja järgneva hagi vahel peab valitsema vastavus, eeldab, et liidu kohtus esitatav nõue esitati juba kohtueelses menetluses, et ametisse nimetav organ teaks, mida asjaomane isik vaidlustatud otsuses kritiseerib – vastasel korral on hagi vastuvõetamatu.¹⁸

69. Sellest järeldub, et ametnike hagides võivad liidu kohtule esitatavad nõuded sisaldada ainult vaidluspunkte, mis tuginevad kaebuses esitatud nõuetega samale alusele, kuigi tuleb täpsustada, et neid vaidluspunkte võib liidu kohtus edasi arendada väidete ja argumentidega, mida tingimata kaebuses ei esitatud, kuid mis on sellega vahetult seotud.¹⁹

70. Esiteks on täpsustatud, et kuna kohtueelne menetlus on mitteametlik ja selle jooksul tegutsevad asjaomased isikud tavaliselt ilma advokaadi abita, siis ei tohi haldusorgan tõlgendada kaebusi kitsendavalt, vaid peab neid vastupidi analüüsima avatud meelel, ning teiseks ei ole personalieeskirjade artikli 91 eesmärk siduda rangelt ja lõplikult võimalikku kohtumenetlust, kui kohtule esitatud hagi ei muuda ei kaebuse alust ega eset.²⁰

17 Vt 17. jaanuari 1989. aasta kohtuotsus Vainker vs. parlament (293/87, EU:C:1989:8, punkt 8).

18 Vt 25. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus komisjon vs. Moschonaki (T-476/11 P, EU:T:2013:557, punkt 71) ja 4. juuli 2014. aasta kohtuotsus Kimman vs. komisjon (T-644/11 P, EU:T:2014:613, punkt 43).

19 Vt 4. juuli 2014. aasta kohtuotsus Kimman vs. komisjon (T-644/11 P, EU:T:2014:613, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).

20 Vt 25. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus komisjon vs. Moschonaki (T-476/11 P, EU:T:2013:557, punkt 76 ja seal viidatud kohtupraktika).

71. Käesoleval juhul on selge, et kaebuse koostas apellant üksi, ilma et ta oleks esitanud väidet, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on õigusvastane, kusjuures tuleb märkida, et ta koostas kaebuse seepeale, kui talle lihtsalt suuliselt teatati, et abielu ebapiisava kestuse tõttu keeldutakse talle toitjakaotuspensioni maksmisest. Selles kaebuses vaidles apellant komisjoni seisukohale vastu, väites, et ta oli ametnikuga viimase surma hetkeks üle 20 aasta vabaabielus ühist elu elanud. Selles olukorras tuleb väidet, et eespool viidatud artikkel on õigusvastane, sest see rikub võrdse kohtlemise põhimõtet, käsitada kaebusega piisavalt tihedalt seotud väitena.

72. Igal juhul on otsustatud, et õigusvastasuse väide, mis esitati esimest korda kohtule esitatud hagi raames, on vastuvõetav – erandina vastavuse nõudest.²¹

2. Nõue tühistada komisjoni otsus, millega jäeti rahuldamata toitjakaotuspensioni taotlus

73. On selge, et Üldkohtule esitatud hagi põhineb ainult väitel, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on õigusvastane, kusjuures see väide on kahtlemata vastuvõetav, sest vaidlusalune otsus põhineb peamiselt sellel sättel.

74. Nagu eespool märgitud, kuulub personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 personalieeskirjade sätete hulka, milles on määratud kindlaks toitjakaotuspensioni õiguslik regulatsioon.

75. Personalieeskirjade artiklis 79 on nähtud ametniku elusolevale abikaasale ette õigus saada niisugust pensioni ja selle summa, kui on täidetud tingimused, mis on sätestatud VIII lisa 4. peatükis, kuhu kuulub ka artikkel 17, mis nõuab, et elusolev abikaasa oli abikaasa vähemalt ühe aasta jooksul.

76. Lisaks on personalieeskirjade artikli 1d lõike 1 teises lõigus sätestatud, et vabaabielusid käsitatakse abieludena tingimusel, et täidetud on kõik VII lisa artikli 1 lõikes 2 loetletud tingimused, millest kaks on järgmised: ametlikult registreeritud partnerlussuhe ja asjaolu, et asjaomane paar ei saa sõlmida seaduslikku abielu.

77. Kohaldades neid sätteid apellandi toitjakaotuspensioni taotluse hindamisel, leidis komisjon, et kuigi kõnesolev isik on tõesti elusolev abikaasa, sest ta oli surnud ametnikuga abielus, ei ole selle abielu kestuse tingimus täidetud. Lisaks ei saanud tema arvates arvesse võtta üle 20 aasta kestnud vabaabielu, sest personalieeskirjade VII lisa artikli 1 lõike 2 punkti c alapunktis iv ette nähtud partnerlussuhte abieluga samastamise tingimus ja tingimus, et liikmesriigis ei saa sõlmida seaduslikku abielu, ei ole täidetud.

78. Euroopa Kohtu kontrolli ulatust arvestades tuleb rõhutada, et apellant ei heida komisjonile ette seda, et viimane tegi käesoleval juhul hindamisvea. Ta väidab ainult, et komisjoni negatiivne üksikotsus on õigusvastane, sest rajaneb õigusnormil, mis on ise õigusvastane.

79. Vormiliselt kahe eraldi väitega palub apellant sisuliselt tunnistada personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 õigusvastaseks, sest on rikutud võrdse kohtlemise ja diskrimineerimiskeelu põhimõtteid, kusjuures hagi on selles küsimuses viidatud harta artiklile 21 ja direktiivi 2000/78 artiklile 2.

80. Harta artikli 21 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Keelatud on igasugune diskrimineerimine, sealhulgas diskrimineerimine soo, rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste omaduste, keele, usutunnistuse või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varalise seisundi, sünnipära, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu.“

21 27. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus EKP vs. Cerafogli (T-787/14 P, EU:T:2016:633).

81. Apellant ei ole täpsustanud käesoleval juhul väidetava diskrimineerimise põhjust, kuid tema esitatud menetluskirjandusest võib järeldada, et see seisneb koos elava paari vahelise sideme õiguslikus laadis – mõiste, mida ei ole eespool toodud loetelus, kuid mis on tõesti mitteammendav, nagu näitab määrsõna „sealhulgas“ kasutamine.

82. Igal juhul tuleb tõdeda, et hagiavalduses toodud arutluskäikudest ja märkustest nõukogu menetluse astuja seisukohtade kohta ilmneb, et apellant seab selgelt kahtluse alla personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 kooskõla võrdse kohtlemise üldpõhimõttega. Komisjon ja nõukogu on samuti esitanud oma vastuargumendid võrdse kohtlemise üldisemas kontekstis.

83. Võrdse kohtlemise põhimõtte järgimine kuulub nende liidu õiguse üldpõhimõtete hulka, mis on aluspõhimõteteks tunnustatud harta – millel on ELL artikli 6 lõike 1 kohaselt samaväärne õigusjõud nagu aluslepingutel – artiklis 20. Nagu nähtub harta artikli 51 lõikest 1, on harta sätted adresseeritud eelkõige liidu institutsioonidele, kes seega peavad hartas sätestatud õigusi kaitsma.²²

84. Käesoleval juhul väidab apellant, et harta artiklis 20 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtet on rikutud kahest aspektist.

a. Vabaabielupaaride erinev kohtlemine

85. Kõigepealt tuleb rõhutada, et olukordade võrreldavust tuleb hinnata liidu selle õigusakti eset ja eesmärki silmas pidades, millega asjaomane on vahetegemine sätestatud.²³

86. Personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 esimeses lõigus ette nähtud toitjakaotuspensioni ese ja eesmärk on anda elusolevale abikaasale asendussissetulek, mis hüvitab osaliselt tema surnud abikaasa tulude kaotuse.²⁴

87. Apellant väidab, et paar, kes on püsivas pikaajalises vabaabielusuhtes, kus üks partneritest abistab teist rahaliselt, ja abielus paar või registreeritud kooselu sõlminud paar on võrreldavates olukordades ning et elusoleva vabaabielupartneri ilmajätmine toitjakaotuspensionist kujutab endast võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist.

88. Apellant tugineb selles küsimuses sellisele arusaamale toitjakaotuspensioni eesmärgist, mis põhineb paari tagantjärele analüüsil – mitte eelneval analüüsil, mille on esitanud teised menetlusosalised – ning mis võimaldab tuvastada, et ühe vabaabielupartneri surma päeval on elusolev vabaabielupartner täpselt samasuguses olukorras nagu elusolev abikaasa, st niisuguse isiku olukorras, kes sai aastaid osa oma vabaabielupartneri tuludest ja kes on järsku nendest ilma jäetud.

89. Toitjakaotuspensioni eesmärgi niisugune kitsendav tõlgendus, mis on meelega keskendatud alles ametniku surma päeva seisuga hinnatava olukorra eranditult materiaalsele lähenemisele, ei väljenda personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 esimese lõigu täpset mõtet.

90. Sellest õigusnormist, tõlgendatuna koostoimes personalieeskirjade teiste asjassepuutuvate sätetega, tuleneb, et toitjakaotuspensioni maksmine ei sõltu vahendite ja/või vara tingimustest, mis peavad näitama, et elusolev abikaasa ei suuda oma vajadusi rahuldada, ja tõendavad seega, et minevikus oli ta kadunust rahaliselt sõltuv.

22 Vt 19. septembri 2013. aasta kohtuotsus komisjon vs. Strack, uuesti läbivaatamine (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, punkt 39). Tuleb lisada, et apellandi viide direktiivile 2000/78, mis on töö saamise ja kutsealale pääsemise valdkonnas võrdse kohtlemise üldpõhimõtte väljendus, ei ole käsitletaval juhul asjakohane, sest tegemist on kohtuvaidlusega, mis puudutab personalieeskirjade sätte õiguspärasust.

23 Vt 1. märtsi 2011. aasta kohtuotsus Association belge des Consommateurs Test-Achats jt (C-236/09, EU:C:2011:100, punkt 29).

24 Vt 21. oktoobri 2009. aasta kohtuotsus Ramaekers-Jørgensen vs. komisjon (F-74/08, EU:F:2009:142, punkt 53) ja 1. juuli 2010. aasta kohtuotsus Mandt vs. parlament (F-45/07, EU:F:2010:72, punkt 88).

91. See pension korvab selle solidaarsuse kaotuse, mis kaasneb seaduslike kohustustega, mis paari liikmetel alates oma liidu sõlmimisest on ja aja jooksul kestab. Selles küsimuses tuleb märkida, et personalieeskirjade VIII lisa artiklis 26 on ette nähtud, et kui elusolev abikaasa abiellub uuesti, ei ole tal enam õigust toitjakaotuspensionile, erinevalt olukorrast, kus see abikaasa astub vabaabiellu (või registreeritud kooselusuhtesse), ükskõik kui kaua see kestab või kui püsiv see on.

92. See solidaarsus eksisteerib mõistagi abielu raames, mis on ainus kõikidele liidu liikmesriikidele ühine tsiviilisuhte vorm²⁵ ja mis on sisu poolest teatavas mõttes universaalne,²⁶ sest abielu eesmärk on peamiselt korraldada abikaasade isiklikke, materiaalseid ja varalisi kohustusi ajal, mil nende liit kestab. Sel eesmärgil annab abielu abikaasadele õigused ja kohustused teineteise suhtes, mis avalduvad eelkõige abistamiskohustustes ja/või abielulistes kulutustes panustamises, ning näeb ette ka rahalise solidaarsuse kolmandate isikute suhtes paari võlgnevuste korral. Lisaks nõutakse abielu puhul rangelt selle registreerimise toimingut.

93. Kuigi registreeritud kooselu tunnustamise osas valitsevad riikide regulatsioonides lahknevused, võib kinnitada, et see partnerlussuhe vastab samuti paariselu õiguslikule regulatsioonile, sest selle puhul tuleb tegelikult teha ametlikud toimingud, mis toovad partneritele kaasa õigused ja kohustused, ning mis muudab selle kahtlemata abielu sarnaseks.

94. Seevastu faktiline liit või vaba liit, mille hulka kuulub ka vabaabielu,²⁷ on juba definitsiooni tõttu väljaspool igasugust õiguslikku regulatsiooni, mis oleks sellise kooseluvormi valinud isikutele siduv, ning ei too seega kaasa õiguslikke ja varalisi tagajärgi vabaabielupartnerite vahelistes suhetes. See, milline leitakse olevat nende suhete laad, mis võib mõnikord peegeldada faktilist solidaarsust vabaabielupartnerite vahel, sõltub ainuüksi selle liidu liikmete tahtest ega sõltu mingitest ametlikest toimingutest.

95. Apellant viitab õigusteooriale ja Belgia kohtute otsustele, milles on leitud, et vabaabielupartnerite vahel on loomulikke kohustusi, mis võivad saada tsiviilõiguslikeks kohustusteks. Peale selle, et asjaomaste isikute olukordade võrreldavuse hindamise raames peab liidu kohus arvesse võtma arusaamasid, mis on ülekaalus kogu liidus, mitte ühes liikmesriigis,²⁸ näitab apellandi toodud kohtupraktika näide hästi, et ainult südametunnistuse sunnil tekkiva loomuliku kohustuse muutumine tsiviilõiguslikuks kohustuseks ja õiguseks sõltub üksnes ühe vabaabielupartneri ühepoolsest tahtest.

96. Mulle ei tundu asjakohane ka viide 1. aprilli 2008. aasta kohtuotsusele Maruko (C-267/06, EU:C:2008:179), mis puudutab direktiivi 2000/78 artiklite 1 ja 2 tõlgendust seoses Saksa õigusega, milles on registreeritud kooselu sõlminud paaride puhul ette nähtud lesepension, mille summa on madalam kui abielus paaride puhul. Võrreldi esiteks niisuguse kahe samast soost isiku olukorda, kes ei saanud abielu sõlmida ja kes elasid registreeritud kooselus, ning teiseks abielus paari olukorda, samas kui käsitletaval juhul võrreldaks kahe vabas liidus elava isiku olukorda ja abielus paari või niisuguse paari olukorda, kes ei saa abielu sõlmida ja on sõlminud ametlikult registreeritud kooselu.

97. Tuleb rõhutada, et 15. aprilli 2010. aasta kohtuotsuse Gualtieri vs. komisjon (C-485/08 P, EU:C:2010:188) punktis 75 märkis Euroopa Kohus, et ehkki teatud aspektides võib faktiliste liitude ja seaduslike liitude – nagu abielu – vahel sarnasusi olla, ei saa see kindlasti viia kahe nimetatud tüüpi liidu võrdsustamiseni.

25 Vt 6. mai 2014. aasta kohtuotsus Forget vs. komisjon (F-153/12, EU:F:2014:61, punkt 29).

26 Vt selle kohta 5. oktoobri 2009. aasta kohtuotsus komisjon vs. Roodhuijzen (T-58/08 P, EU:T:2009:385, punkt 75).

27 Prantsusmaa tsiviilseadustiku (code civil) artiklis 515-8 on sätestatud, et vabaabielu on faktiline liit, mida iseloomustab kahe erinevast või samast soost paarina elava isiku ühine elu, mis on püsiv ja pidev.

28 Vt selle kohta 31. mai 2001. aasta kohtuotsus D ja Rootsli vs. nõukogu (C-122/99 P ja C-125/99 P, EU:C:2001:304, punkt 49).

98. Lisaks on EIK 3. aprilli 2012. aasta otsuses *Van der Heidjen vs. Madalmaad* (CE:ECHR:2012:0403JUD004285705, punkt 69) märgitud: „Abielu annab selle sõlmijatele erilise staatuse. Õigust abielluda kaitseb [Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni] artikkel 12 ning sellel on ühiskondlikud, isiklikud ja õiguslikud tagajärjed (vt *mutatis mutandis* EIK 29. aprilli 2008. aasta otsus *Burden vs. Ühendkuningriik*, CE:ECHR:2008:0429JUD001337805, punkt 63, ja 2. novembri 2010. aasta kohtuotsus *Şerife Yiğit vs. Türgi*, CE:ECHR:2010:1102JUD000397605, punkt 72). Ka registreeritud kooselu õiguslikud tagajärjed eristavad seda liiki suhet teistest ühise elu vormidest. Määrava tähtsusega ei ole mitte niivõrd suhte kestus või vastastikuse abi laad, vaid avaliku kohustuse võtmine, mis käib kaasas teatava hulga lepingulist laadi õiguste ja kohustustega“.

99. Selles olukorras näib mulle – võttes arvesse toitjakaotuspensioni eesmärki niisugusena, nagu seda on eespool meenutatud ja täpsustatud –, et olukorrad, mida apellant kõrvutab, et ole võrreldavad, sest faktilistel ja seaduslikel liitudel – olgu siis tegemist abielu või registreeritud kooseluga – on üks ületamatu õiguslikku laadi erinevus. Seega ei saa erinev kohtlemine viia järelduseni, et võrdse kohtlemise põhimõtet on rikutud.

100. See järeldus ei tee siiski lõppu arutelule väite üle, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on õigusvastane põhjusel, et sellega on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet.

b. Nende paaride erinev kohtlemine, kelle abielu kestis alla aasta

101. Apellant kritiseeris oma hagiavalduses isikliku suhte kestuse tingimust, mis peab olema toitjakaotuspensioni saamiseks täidetud, väites, et kriteerium, et abielu või registreeritud kooselu peab olema kestnud üle aasta, on „meelevaldne ja ebasobiv“.

102. See argument tuleb asetada vaidluse faktilisse ja õiguslikku raamistikku ehk konteksti, kus apellandi abielu ametnikuga oli viimase surma hetkeks kestnud üle 11 kuu ja komisjon põhjendas oma otsust jätta toitjakaotuspensioni taotlus rahuldamata abielu ebapiisava kestusega, st kestusega alla aasta ja keeldumisega võtta arvesse eelnenud vabaabielu aega.

103. Käesoleval juhul võib üle aasta abielus olnud paari ja alla aasta abielus olnud paari – ükskõik kas sellele abielule eelnes ühine elu vabaabielu näol või mitte – pidada toitjakaotuspensioni maksmise eesmärgi seisukohast võrreldavaks, sest tuleb meenutada, et asjaomased olukorrad ei pea olema identsed.²⁹

104. Mõlemal juhul on tegemist paaridega, kes võtsid avaliku kohustuse, mis annab kummalegi abikaasale *kohe abielu sõlmimise päeval* teatava hulga konkreetseid õigusi ja kohustusi teineteise ja kolmandate isikute suhtes, mis tekitavad seadusliku solidaarsuse, mistõttu neel olukorrad on kõnesoleva pensioni seisukohast piisavalt sarnased.

105. Kas nende kahe võrreldavates olukordades olevate isikute kategooria eristamine võib olla objektiivselt õigustatud?

106. Selles küsimuses tuleb meenutada, et harta artikli 52 lõike 1 kohaselt võib hartaga tunnustatud õiguste ja vabaduste kasutamise suhtes seada piiranguid, tingimusel et piirangud nähakse ette seadusega, need arvestavad nimetatud õiguste ja vabaduste olemust ning on proportsionaalsuse põhimõtet järgides vajalikud ja vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või vajadusele kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

29 Vt selle kohta 10. mai 2011. aasta kohtuotsus *Römer* (C-147/08, EU:C:2011:286, punkt 42).

107. Sellest artiklist tuleneb, et selleks, et võrdse kohtlemise õiguse kasutamise piirang oleks liidu õigusega kooskõlas, peab see igal juhul vastama kolmele tingimusele:³⁰ piirang peab olema ette nähtud seaduses, see peab vastama üldist huvi pakkuvale eesmärgile ega tohi olla ülemäärane, st see peab olema taotletava eesmärgi seisukohast vajalik ja proportsionaalne ega tohi kahjustada asjaomaste õiguse või vabaduste „olemust“ ehk sisu.

1. Õiguslik alus

108. Piirang peab olema kehtestatud „seadusega“. Teiste sõnadega peab meetmel olema õiguslik alus,³¹ mis käesoleval juhul ei tekita mingeid raskusi, sest toitjakaotuspensioni maksmise tingimus, mille kohaselt peab elusolev abikaasa olema ametniku surma hetkeks olnud tema abikaasa üle aasta, on ette nähtud personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 esimeses lõigus. Lisaks vastab see õigusnorm juurdepääsu, selguse ja ettenähtavuse kriteeriumidele, mis tulenevad Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast ja on mõeldud selleks, et asjaomased isikud saaksid määrata oma käitumist, olles kõikidest asjaoludest teadlikud.³²

2. Üldist huvi pakkuv eesmärk

109. Tuleb meenutada, et kui tegemist on liidu õigusaktiga, siis tuleb liidu seadusandjal tõendada, et erineva kohtlemise põhjendusena on esitatud objektiivsed kriteeriumid ja esitada Euroopa Kohtule tõendid, mis on vajalikud, et viimane saaks nende kriteeriumide olemasolu kontrollida.³³

110. Tuleb tõdeda, et personalieeskirjades kui niisugustes ei ole mingit täpsustust või juhist küsimuses, missugune on selle VIII lisa artikli 17 eesmärk. Personalieeskirjade artikli 1d lõikes 6 on sätestatud üldiselt, et „[k]õiki mittediskrimineerimise põhimõtte ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamise piiranguid peab objektiivselt ja otstarbekalt põhjendama ja need peavad vastama personalipoliitika üldise huvi kohastele seaduslikele eesmärkidele“.³⁴

111. See asjaolu ei välista siiski, et niisugune eesmärk võiks tuleneda kõnesoleva meetme üldisest kontekstist kohtuliku kontrolli teostamisel selle üle, kas meede on õiguspärane ning selle elluviimise vahendid selle eesmärgi saavutamiseks sobivad ja vajalikud.³⁵

112. Komisjon ja nõukogu viitasid oma menetlusedokumentides ja kohtuistungil selles küsimuses vajadusele vältida pettust, mida kujutavad endast arvestusabielud, kaitsta nii pensionisüsteemi tasakaalu, vältida liiga suurt koormust haldusorganile taotluste läbivaatamisel, mis on hea haldusega vastuolus, eriti mis puudutab faktiliste tõendite hindamist, ning tagada seeläbi ametnike võrdne kohtlemine.

30 Vt 9. novembri 2010. aasta kohtuotsus Volker und Markus Schecke ja Eifert (C-92/09 ja C-93/09, EU:C:2010:662, punktid 56–72).

31 Vt selle kohta 1. juuli 2010. aasta kohtuotsus Knauf Gips vs. komisjon (C-407/08 P, EU:C:2010:389, punkt 91) ja 17. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Schwarz (C-291/12, EU:C:2013:670, punkt 35).

32 Vt selle kohta 20. mai 2003. aasta kohtuotsus Österreichischer Rundfunk jt (C-465/00, C-138/01 ja C-139/01, EU:C:2003:294, punkt 77), kohtujurist Cruz Villalóni ettepanek kohtuasjas Scarlet Extended (C-70/10, EU:C:2011:255, punktis 93–100) ja kohtujurist Mengozzi ettepanek kohtuasjas Schwarz (C-291/12, EU:C:2013:401, punkt 43).

33 Vt 16. detsembri 2008. aasta kohtuotsus Arcelor Atlantique et Lorraine jt (C-127/07, EU:C:2008:728, punkt 47) ja 17. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Schaible (C-101/12, EU:C:2013:661, punkt 78).

34 Võib viidata määruse nr 723/2004 põhjendusele 31, milles on – vähemalt ebamääraselt – märgitud, et „invaliidsuspensionide ja toitjakaotuspensionide sätete aluseks olevad tingimused on muutunud alates sellest, kui need esimest korda vastu võeti, ja neid tuleks seega ajakohastada ja lihtsustada“. Juhin tähelepanu, et nagu selles põhjenduses, on ka põhjenduses 7 märgitud, et „[t]uleks järgida vastavust EÜ asutamislepingus kirja pandud mittediskrimineerimise põhimõttele, millest tuleneb vajadus arendada edasi personalipoliitikat, tagades võrdsed võimalused kõikidele, olenemata soost, füüsilistest omadustest, vanusest, rassilisest või etnilisest identiteedist, seksuaalsest sättumusest ja perekonnaseisust“; neid kaalutlusi on täpsustatud põhjenduses 8, mille kohaselt „[tuleks a]metnikele, kes on vabaabielus, mida liikmesriik tunnustab püsiva paarisuhtena, ja kellel ei ole seaduslikult võimalik abielu sõlmida, [...] võimaldada samad hüvitised kui abielus olevatele paaridele“.

35 Vt vanuse tõttu diskrimineerimise keelu põhimõtte kohta 16. oktoobri 2007. aasta kohtuotsus Palacios de la Villa (C-411/05, EU:C:2007:604, punktid 56 ja 57); 12. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus Petersen (C-341/08, EU:C:2010:4, punkt 49) ja 6. novembri 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. Ungari (C-286/12, EU:C:2012:687, punkt 58).

113. Neid erinevaid püüdeid võib pidada üldist huvi pakkuvateks eesmärkideks, ehk liidu tunnustatud õiguspärasteks eesmärkideks, ja Euroopa Kohus peab seega kontrollima nende proportsionaalsust, nagu on nähtud ette harta artiklis 52.

3. Proportsionaalsuse kontroll

114. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kuulub proportsionaalsuse põhimõtte liidu õiguse üldpõhimõtete hulka. See põhimõtte nõuab, et meetmed oleksid vastava õigusaktiga taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks sobivad ega läheks kaugemale sellest, mis on nende eesmärkide saavutamiseks vajalik,³⁶ kusjuures kui on võimalik valida mitme sobiva meetme vahel, tuleb rakendada kõige vähem piiravat meetet, ning et tekitatud piirangud peavad olema vastavuses seatud eesmärkidega.³⁷

i) Sobivus

115. Tuleb kontrollida, kas vaidlusalune õigusnorm saab aidata kaasa eespool loetletud üldist huvi pakkuvate eesmärkide saavutamisele.

116. Selle hindamise raames märgivad komisjon ja nõukogu, et arvesse tuleb võtta asjaolu, et liidu ametnike sotsiaalkaitsesüsteemi korraldamisel on seadusandjal ulatuslik kaalutusõigus.³⁸ Niisuguse kaalutusõiguse tunnustamine eeldab vajadust kontrollida, ega taotletava eesmärgi saavutamiseks valitud vahend ei ole ilmselgelt ebasobiv või ebamõistlik.³⁹

117. Euroopa Kohus on siiski märkinud, et selline kaalutusruum ei tohi aga vanuselise diskrimineerimise keelu põhimõtte rakendamist sisutühjaks muuta;⁴⁰ see kehtib tingimata ka võrdse kohtlemise põhimõtte kohta. Ta on ka leidnud, et meede on konkreetse eesmärgi saavutamiseks sobiv üksnes juhul, kui see tõepoolest vastab huvile saavutada see eesmärk ühtselt ja süstemaatiliselt.⁴¹

118. Selles küsimuses võivad tekkida käesolevas kohtuasjas kahtlused, kui võtta vaatluse alla olukord, kus üks abikaasa paarist, kes oli abielus 11 kuud ja 29 päeva, sureb ootamatult, näiteks õnnetuse tagajärjel, ja elusolev abikaasa ei saa toitjakaotuspensionit, samas kui seda pensionit saaks partner, kes sõlmis abielu raskelt haige ametnikuga, kes sureb lõpuks 12 kuud pärast seadusliku liidu sõlmimist.

36 Vt 18. novembri 1987. aasta kohtuotsus Maizena jt (137/85, EU:C:1987:493, punkt 15), 12. novembri 1996. aasta kohtuotsus Ühendkuningriik vs. nõukogu (C-84/94, EU:C:1996:431, punkt 57), 10. detsembri 2002. aasta kohtuotsus British American Tobacco (Investments) ja Imperial Tobacco (C-491/01, EU:C:2002:741, punkt 122), 8. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Digital Rights Ireland jt (C-293/12 ja C-594/12, EU:C:2014:238, punkt 46) ning 16. juuni 2015. aasta kohtuotsus Gauweiler jt (C-62/14, EU:C:2015:400, punkt 67).

37 Vt 11. juuli 1989. aasta kohtuotsus Schröder HS Kraftfutter (265/87, EU:C:1989:303, punkt 21), 12. juuli 2001. aasta kohtuotsus Jippes jt (C-189/01, EU:C:2001:420, punkt 81) ning 9. märtsi 2010. aasta kohtuotsus ERG jt (C-379/08 ja C-380/08, EU:C:2010:127, punkt 86); vt selle kohta ka 16. juuni 2015. aasta kohtuotsus Gauweiler jt (C-62/14, EU:C:2015:400, punkt 91).

38 Vt 29. novembri 2006. aasta kohtuotsus Campoli vs. komisjon (T-135/05, EU:T:2006:366, punkt 72). Lisaks on Euroopa Kohus eelotsusetaotlustega seoses direktiivi 2000/78 artikli 6 lõiget 1 tõlgendades täpsustanud, et liikmesriikidel on ulatuslik kaalutusruum nende vahendite valikul, mille abil saavutada oma sotsiaalpoliitika eesmärgid.

39 Vt 26. septembri 2013. aasta kohtuotsus Dansk Jurist- og Økonomforbund (C-546/11, EU:C:2013:603, punkt 58) ja 15. aprilli 2010. aasta kohtuotsus Gualtieri vs. komisjon (C-485/08 P, EU:C:2010:188, punkt 72). Sarnases faktilises olukorras, mis puudutas diskrimineerimist seoses sotsiaaltoetuse maksmisega, märkis Euroopa Inimõiguste Kohus küll 11. juuni 2002. aasta otsuses Willis vs. Ühendkuningriik (CE:ECHR:2002:0611JUD003604297), et lepinguosalistel riikidel on teatav kaalutusruum selle kindlakstegemisel, kas ja mil määral õigustavad erinevused olukordade vahel, mis mõnes teises aspektis on samalaadsed, erinevat kohtlemist, kuid ta kontrollis siiski, ega hindamiseks esitatud juhtumil ei puudu erineva kohtlemise puhul „objektiivne ja mõistlik põhjendus“, st sellega ei taotleta „õiguspärast eesmärki“ või puudub „mõistlik proportsionaalsuse suhe kasutatavate vahendite ja selle eesmärgi vahel“.

40 Vt 5. märtsi 2009. aasta kohtuotsus Age Concern England (C-388/07, EU:C:2009:128, punkt 51).

41 Vt veel ühtluse nõude kohta 10. märtsi 2009. aasta põhimõtteline kohtuotsus Hartlauer (C-169/07, EU:C:2009:141, punkt 55) ja 23. detsembri 2015. aasta kohtuotsus Hiebler (C-293/14, EU:C:2015:843, punkt 65). Vt eriti direktiivi 2000/78 kohta 12. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus Petersen (C-341/08, EU:C:2010:4, punkt 53) ja 26. septembri 2013. aasta kohtuotsus HK Danmark (C-476/11, EU:C:2013:590, punkt 67).

119. See olukordade lähendamine toob välja niisuguse õigusnormi nõrkuse, mis põhineb eranditult *ratione temporis* kriteeriumil ja mille puhul kohaldatakse piirkuupäeva, mis töötab nagu giljotiin automaatselt ja pimedalt.

120. Lisaks võib kahtlusi tekkida ka siis, kui konkreetselt analüüsida esitatud eristamise eesmärgi ja eelkõige esimest nende hulgast, mis käsitleb võitlust pettusega, millega kaks ülejäänut on tihedalt seotud või millest need viimased isegi tulenevad.

121. Mõistet „pettust“, mida komisjon ja nõukogu silmas peavad, tuleb nimelt piiritleda, sest nad kasutavad väljendeid „tulevased pärimiskokkulepped“ – mõiste, mis puudutab *a priori* ainult pärimisnorme –, või rohkem vihjamisi mõistet „arvestusabielu“. Ideeks on hoida abielu kestuse abil ära oht, et see sõlmitakse pigem eesmärgiga saada rahalisi soodustusi kui „ühise elu plaani“ tõttu.

122. Võib tekkida küsimus, missugust konkreetset olukorda komisjon ja nõukogu silmas peavad. Väljend „arvestusabielu“ tähistab „fiktiivset abielu“ ja seda kasutatakse reeglina selleks, et tähistada fiktiivset liitu, mida motiveerib üksnes abikaasa võimalus saada seeläbi teise abikaasa kodakondsus, mida ta ihaldab. Niisugune kahe isiku huvide kokkulangemine ühes küsimuses ilma tegeliku afektiivse sidemeta ei ole ülekantav juhtumile, millega meil on tegemist.

123. Ainus praktikas mõeldav olukord on niisuguse paari olukord, kes on või ei ole sõlminud kooselulepingu ja kes teeb otsuse sõlmida abielu pärast seda, kui ametnikust partneri tervislik seisund märkimisväärselt halveneb.

124. Mõte, et niisuguse liidu võiks kvalifitseerida arvestusabieluks, näib mulle väga vaieldav ja teataval määral nihkes, sest eiratakse abielu olemust ennast. Sel juhul on tõesti tegemist kahe isikuga, kes on juba paarisuhtes ja otsustavad oma liitu tugevdada abiellu astumise läbi, tehes nii ainult seda, mida personalieeskirjad neid väga tegema õhutavad, sest need soosivad ilmselgelt abielu olemist. Selles olukorras ei ole põhjust karta, et tegemist on abieluga, mida ei motiveeri tegelik „ühise elu plaan“, sest ühine elu eksisteeris juba enne seadusliku liidu sõlmimist.

125. Abielu valimine kätkeb tingimata ja igas olukorras endas varalist mõõdet ning tähendab, et soovitakse saavutada õiguskindlust ja partneri maksimaalset kaitset liidu kestel ja selle lõppedes. Asjaolu, et see valik tehakse, kui saadakse murettekitavat teavet partneri tervisliku seisundi kohta, ei kujuta endast pettust, vaid kinnitab, kui tugev on side, mis ühendab kahte isikut, kes võtavad kohustuse, mille lõpukuupäeva ei saa kunagi kindlalt ette teada, ükskõik kui tõsine on abikaasaks saanud partneri haigus. Minu arvates ei ole siin mingit abielu ärakasutamist, nagu komisjon ja nõukogu väidavad.

126. Lisaks on „edasilükkav toime“, mida toitjakaotuspensioni saamiseks kehtestatud abielu ühe aasta pikkuse kestuse nõue endast kujutab, täielikus vastuolus abielu õigusliku olemusega, sest abielu avaldab toimet kohe selle kohustuse võtmise hetkel. Komisjon ja nõukogu rõhutasid jõuliselt, et abielus isikute ja vabaabielupartnerite erinev kohtlemine personalieeskirjades põhineb „perekondliku olukorra erinevusel, mis tuleneb asjaomaste isikute tahtlikust valikust“, sest abielus olemine erineb abikaasadel lasuvate õiguslike ja rahaliste kohustustega toitjakaotuspensioni eesmärgi seisukohast tingimata lihtsast vabast liidust.

127. Tuleb tõdeda, et apellant ja proua N otsustasid 9. mail 2014 abielu kasuks, luues otsekohe õigusliku raamistiku, millele need institutsioonid viitavad kui objektiivsele asjaolule, mille põhjal olukordi eristatakse. Kui seda liiki asjas ei oleks – nagu selgelt näitab apellandi olukord – inimest tabanud valusat sündmust, oleks ahvatlus kõnelda pikalt selle olukorra ironiast, kus komisjon ja nõukogu põgenevad mõiste „arvestusabielu“ taha, et jätta toitjakaotuspensioni taotlus rahuldamata pärast seda, kui nad on selle pensioni eesmärgi arvestava võrreldavuse testi raames puudusena välja toonud, et apellant ei valinud abiellumist.

128. Selles olukorras näib kõnesolev meede mulle ilmselt ebasobiv, et saavutada eesmärk, milleks on võitlus pettusega, ning sama järeltuleb teha teiste põhjuste kohta, mis selle põhjusega üksnes kaasnevad.

129. Eeldusel, et õiguspärasest põhjust, milleks on pensionisüsteemi rahandusliku tasakaalu säilitamine, saab hinnata eraldi, tuleb tõdeda, et tõenäosust, et ilma kritiseeritud erineva kohtlemiseta satub see tasakaal ohtu, ei ole komisjon ega nõukogu kuidagi tõendanud ega isegi selgitanud. Lisaks ilmneb Euroopa Kohtu praktikast, et ainuüksi eelarvekaalutlused, mis on puhtalt finantskaalutlused, ei saa kujutada endast õiguspärasest eesmärki, mis võib õigustada kõrvale kaldumist võrdse kohtlemise ja diskrimineerimiskeelu üldpõhimõtetest.⁴²

ii) Vajalikkus

130. Kui Euroopa Kohus peaks leidma, et ühe aasta pikkuse abielu tingimus on ilmselt sobiv, tuleb vastata küsimusele, kas niisugune meede nagu siin käsitletav oli taotletavate eesmärkide saavutamiseks vajalik. Meede on vajalik, kui taotletavat õiguspärasest eesmärki ei saa saavutada sama sobiva meetmega, mis on vähem piirav.⁴³ Käsitletaval juhul tuleb teha kindlaks, kas puuduvad vähem radikaalsed lahendused, et vältida pettuseohtu, kaitsta seeläbi pensionisüsteemi rahanduslikku tasakaalu, vältida hea haldusega vastuolus olevat liiga suurt koormust haldusorganile taotluste läbivaatamisel ning tagada seeläbi ametnike võrdne kohtlemine.

131. Täpsustan, et käesoleval juhul on valitud lahendus leebelt öeldes radikaalne, sest ametniku igasuguse surma korral 12 kuu jooksul pärast abiellumist eeldatakse tingimata pettust ja see võtab elusolevalt abikaasalt seega võimaluse saada toitjakaotuspensioni.

132. Kõige vähem piirav asjaomastele isikutele oleks anda neile võimalus tõendada, et tegemist ei olnud arvestusabieluga, tehes seda niisuguste dokumentide esitamisega, mis tõendavad eelnevat ühist elu, mis võimaldaks neil saavutada määrava tähtsusega 12 kuu läve. Tuleb rõhutada, et niisugune lahendus ei oleks kuidagi vastuolus lähenemisviisiga, mille abil tehakse kindlaks kõrvutatavate olukordade ehk ühelt poolt seaduslike liitude ja teiselt poolt faktiliste liitude võrreldavus, sest see ei sea kahtluse alla sidet abielu ja toitjakaotuspensioni vahel.

133. See vähem piirav lähenemine ei oleks sellepärast veel ebasobiv.

134. Mis puudutab liiga suure halduskoormuse vältimise eesmärki, siis tuleb märkida, et asjakohased arvandmed ei põhjenda seda komisjoni ja nõukogu väidet kuidagi. Nõukogu mainib oma menetluse astuja seisukohtades, et liidu avalikus teenistuses töötab üle 58 000 ametniku ja teenistuja, ning pensionisüsteemist tehakse väljamakseid üle 20 000 isikule. Nendest andmetest ei piisa ilmselt, kui arvestada käesolevas kohtuasjas kerkinud küsimust, mis puudutab ainult alla ühe aasta kestnud abielusid, mille kohta võib mõistlikult oletada, et need kujutavad endast ainult väikest arvu taotlustest, mida tuleb menetleda, kusjuures tuleb märkida, et praegune menetlus on minu teada esimene, milles käsitletakse seda konkreetset probleemi.

⁴² Vt 19. juuni 2014. aasta kohtuotsus Specht jt (C-501/12–C-506/12, C-540/12 ja C-41/12, EU:C:2014:2005, punkt 77) ning 11. novembri 2014. aasta kohtuotsus Schmitzer (C-530/13, EU:C:2014:2359, punkt 41); vt selle kohta ka, mis puudutab meeste ja naiste võrdset kohtlemist, 17. juuni 1998. aasta kohtuotsus Hill ja Stapleton (C-243/95, EU:C:1998:298, punkt 40), 6. aprilli 2000. aasta kohtuotsus Jørgensen (C-226/98, EU:C:2000:191, punkt 39), 23. oktoobri 2003. aasta kohtuotsus Schönheit ja Becker (C-4/02 ja C-5/02, EU:C:2003:583, punkt 85) ning 21. juuli 2011. aasta kohtuotsus Fuchs ja Köhler (C-159/10 et C-160/10, EU:C:2011:508, punkt 74).

⁴³ Vt selle kohta 26. septembri 2013. aasta kohtuotsus Dansk Jurist- og Økonomiforbund (C-546/11, EU:C:2013:603, punkt 69)

135. Lisaks ei tule kõne alla paluda haldusorganil viia läbi asjaomase paari olukorra uuring, milles ta hindab kõnesolevate isikute perekonnaseisu puudutavaid õiguslikke küsimusi, sest ainus kontroll, mis tuleb läbi viia, puudutab ühise elu kestust enne abielu, mis registreeritud kooselu korral on kergesti tõendatav ja vabaabielu korral ei tekita suuri raskusi, nagu näitab käesolev kohtuasi. Niisugune puhtalt faktiliste asjaolude hindamine ei too kaasa ametnike erinevat kohtlemist.

136. Tuleb ka märkida, et kuigi seadusandja tegutses personalieeskirjade puhul mõistagi nii, et nägi ette kategooriad, ei välistanud ta konkreetse juhtumi individuaalset hindamist, nagu näitab personalieeskirjade VII lisa artikli 1 lõike 1 punkt d, milles on nähtud ette, et ametnik, kelle puhul ei ole täidetud majapidamistoetuse saamise tingimused, võib „asjakohaste tõendite alusel direktori tehtud põhjendatud eriootsusega“ seda saada, kui ta täidab siiski tegelikult perekondlikke kohustusi.

137. Lõpuks tuleb märkida, et võttes arvesse eespool toodud hinnangut, et alla ühe aasta kestnud abielusid puudutavate taotluste arv on enam kui mõistlik, tundub mulle, et väljapakutud vähem piirav lahendus ei seaks kuidagi ohtu pensionisüsteemi rahanduslikku tasakaalu, mille kohta ei ole komisjon ja nõukogu esitanud mingit täpset teavet, kui see ei ole just asjaolu, et sissemaksete tegijaid on palju rohkem kui väljamaksete saajaid.

138. Tuleb meenutada, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 reguleerib toitjakaotuspensioni maksmist teenistuses olles surnud ametniku elusolevale abikaasale. Ei ole ebamõistlik oletada, et asjaomased olukorrad on peamiselt niisugused, kus ametnik sureb – nagu näitab apellandi näide – pärast seda, kui on töötanud palju aastaid ja seega teinud pensionisüsteemi sissemaksid, mis ei too kaasa vanaduspensioni maksmise. Kui niisugusel juhul makstakse elusolevale abikaasale, kes tõendas, et nende ühine elu eksisteeris enne abielu – mis võimaldab saavutada nõutava 12 kuu piiri –, toitjakaotuspensioni määraga 60% vanaduspensionist, mida tema ametnikust abikaasa oleks saanud, ei ähvarda see *a priori* pensionisüsteemi rahanduslikku tasakaalu.

139. Eelnevatest kaalutlustest ilmneb, et nõutav abielu minimaalne 12 kuu pikkune kestus kujutab endast meetet, mis isegi ulatuslikku kaalutlusõigust ja pensionisüsteemi haldamisega seotud praktilisi nõudeid arvestades ületab seda, mis on vajalik, et saavutada üldist huvi pakkuvad eesmärgid, mida personalieeskirjad kehtestanud seadusandja taotleb.

iii) Ametnike õiguste ülemäärane rikkumine

140. Kui Euroopa Kohus peaks leidma, et abielu minimaalne 12 kuu pikkune kestus kujutab endast sobivat ja vajalikku meetet, mis võimaldab saavutada selle eesmärgid, tuleb veel hinnata selle proportsionaalsust kitsas tähenduses. Selle kohaselt ei tohi meede isegi juhul, kui see on õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks sobiv ja vajalik, tekitada taotletavate eesmärkidega võrreldes ülemäärased ebamugavusi. Teisisõnu tuleb veenduda, et selline kord, nagu on vaidluse all käesolevas asjas, ei too kaasa ametnike õiguspäraste ootuste ülemäärast piiramist.⁴⁴ Kokkuvõttes on vaja õiglaselt kaaluda ametnike ja nende elusolevate abikaasade – nagu apellant – huve ning liidu huve pensionisüsteemi haldamise raames.

⁴⁴ Vt selle kohta seoses vanuse tõttu diskrimineerimise juhtumiga direktiivi 2000/78 raames 16. oktoobri 2007. aasta kohtuotsus Palacios de la Villa (C-411/05, EU:C:2007:604, punkt 73) ja 12. oktoobri 2010. aasta kohtuotsus Ingeniørforeningen i Danmark (C-499/08, EU:C:2010:600, punkt 47); vt ka 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus CHEZ Razpredelenie Bulgaria (C-83/14, EU:C:2015:480, punkt 123) ning kohtujurist Kokott'i ettepanekud selles kohtuasjas (EU:C:2015:170, punkt 131) ja kohtuasjas Belov (C-394/11, EU:C:2013:48, punkt 117), mis mõlemad puudutavad nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiivi 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust (EÜT 2000, L 180, lk 22; ELT eriväljaanne 20/01, lk 23).

141. On mõistagi selge, et iga täiendav makse süsteemist suurendab kulutuste kogusummat ja seeläbi selle süsteemi koormust liidu eelarvele. Olukord on aga märkimisväärselt mitmetahulisem, kui arvestada käesolevas ettepanekus personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 eseme kohta tehtud tähelepanekuid, näiteks võimalust, et teenistuse jooksul surnud ametniku elusolevale abikaasale makstakse toitjakaotuspensioni, kuid vanaduspensioni, mille saamiseks see ametnik regulaarselt sissemaksid tegi, maksta ei tule.

142. Abielu ühe aasta pikkuse kestuse tingimus toob kaasa selle, et terve rühm elusolevaid abikaasasid jääb automaatselt välja nende isikute ringist, kelle suhtes personalieeskirjade sätteid kohaldatakse, kuigi nad võisid elada mitukümmend aastat ühist elu surnud ametnikuga – nagu näitab apellandi näide –, mis võrdub kaudse, kuid tegeliku osalemisega maksete tegemisel pensionisüsteemi. Terve rühma huvide nii tõsine kahjustamine on täiesti ebaproportsionaalne eesmärgiga, mida abielu minimaalse kestusega taotletakse ja milleks on peamiselt takistada mõne isiku kuritarvitusi sotsiaaltoetuse seisukohast – olukord, mida tuleb ilmselt harva ette.

143. Siin on seega tegemist ametnike ja nende elusolevate abikaasade õiguspäraste huvide ülemäärase kahjustamisega, mille tulemusena tuleb järeldada, et on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet niisugusena, nagu see on sätestatud harta artiklis 20.

144. Kuna see piirang ei ole minu arvates ei vajalik ega taotletavate eesmärkidega proportsionaalne, ei ole vaja vastata küsimusele, kas on kahjustatud kõnesoleva õiguse „olemust“ ehk sisu.

145. Sellest järeldub, et tingimus – millest toitjakaotuspensioni maksmine personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 esimese lõigu kohaselt sõltub –, et elusolev abikaasa peab ametniku surma hetkeks olema abikaasa olnud ühe aasta jooksul, tuleb tunnistada käesoleva juhtumi suhtes kohaldamatuks.

146. Kuna väide, et personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 esimene lõik on õigusvastane, on põhjendatud, nagu ma eespool näitasin, tuleb vaidlusalune otsus tühistada.

147. Tarvis on veel meenutada, et ELTL artikli 266 kohaselt peab Euroopa Kohtu otsuse täitmiseks vajalikud meetmed võtma institutsioon, kes tühistatud akti andis.

3. Kahju hüvitamise nõue

148. Kohtupraktika kohaselt eeldab liidu vastutuse kohaldamine, et täidetud on kõik tingimused ehk institutsioonile etteheidetava käitumise õigusvastasus, kahju tegelikkus ning põhjusliku seose olemasolu etteheidetava käitumise ja tekitatud kahju vahel.⁴⁵

149. Käsitletaval juhul palub apellant mõista välja 5000 euro suurune summa hüvitisena mittevaralise kahju eest, mida ta kandis õigusvastase, st diskrimineeriva otsuse tõttu, millega talle keelduti maksmast toitjakaotuspensioni väga valusas olukorras. Apellant põhjendab oma kahju hüvitamise nõuet seega sama õigusvastasusega, millega ta põhjendas oma tühistamisnõuet.

150. Kuna ma järeldasin, et väide, et personalieeskirjade VIII lisa artikkel 17 on õigusvastane, sest sellega on rikutud harta artiklis 20 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtet, on põhjendatud, teen ettepaneku kahju hüvitamise nõue rahuldada, leides, et vaidlusaluse otsuse tühistamine kujutab endast sobivat hüvitist igasuguse mittevaralise kahju eest, mida apellant võis kanda.

⁴⁵ Vt 1. juuni 1994. aasta kohtuotsus komisjon vs. Brazzelli Lualdit jt (C-136/92 P, EU:C:1994:211, punkt 42) ja 12. juuli 2011. aasta kohtuotsus komisjon vs. Q (T-80/09 P, EU:T:2011:347, punkt 42).

VI. Kohtukulud

151. Euroopa Kohtu kodukorra artikli 184 lõige 2 näeb ette, et kui apellatsioonkaebus on põhjendatud ja Euroopa Kohus teeb ise kohtuasjas lõpliku otsuse, otsustab ta kohtukulude jaotamise.

152. Kodukorra artikli 138 lõike 1 kohaselt, mida artikli 184 lõike 1 alusel kohaldatakse apellatsioonkaebuste lahendamisel, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud.

153. Käsitletaval juhul palus apellant Euroopa Kohtul rahuldada asja arutamise tulemusena tema esimeses kohtuastmes esitatud nõuded, sh mõista kohtukulud välja vastustajalt, kelleks on komisjon. Ta ei ole seega nõudnud, et nõukogult ja komisjonilt mõistetak스 välja kohtukulud, mida ta kandis apellatsioonimenetluse raames.

154. Kuna komisjon on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb tema mõlema kohtuastme kohtukulud jätta tema enda kanda ja mõista temalt välja apellandi esimese kohtuastme kohtukulud, nagu viimane on nõudnud, ning jätta apellandi apellatsioonimenetluse kohtukulud tema enda kanda. Nõukogu kannab oma kohtukulud ise.

VII. Ettepanek

155. Eelnevate kaalutluste põhjal teen Euroopa Kohtule ettepaneku:

1. Tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 3. mai 2018. aasta kohtuotsus HK vs. komisjon (T-574/16, ei avaldata, EU:T:2018:252).
2. Tunnistada Euroopa Liidu ametnike personalieeskirjade VIII lisa artikli 17 esimene lõik kehtetuks osas, milles on ette nähtud, et toitjakaotuspensioni saamiseks peab elusolev abikaasa olema olnud abikaasa vähemalt ühe aasta jooksul, kuivõrd see rikub Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 20 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtet.
3. Tühistada Euroopa Komisjoni otsus, millega keelduti apellandile toitjakaotuspensioni maksmast.
4. Jätta komisjoni mõlema kohtuastme kohtukulud tema enda kanda ja mõista temalt välja apellandi esimese kohtuastme kohtukulud, jätta apellandi apellatsioonimenetluse kohtukulud tema enda kanda ning otsustada, et Euroopa Liidu Nõukogu kannab oma kohtukulud ise.